

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1942-XX

26. AVGUSTA

ST. 35

PRI ČEBELICAH

Med ajdovo pašo

Vsaj nekaj ajde vsejejo povsod. Temboli važno, da naj to ajdovo pašo naša živalice izkoristijo do skrajnih možnosti in si tako nabere vsaj nekaj zimske zaloge. Ajdov med je pač najprimernejši za prezimovanje čebel — seveda je v sedanjih časih prav zelo primeren tudi v posodi, iz katere je ob nedostatku sladkorja mogoče namaziti ž njim kak košček kruha vsaj otrokom.

Sredi ajdove paše smo. Vreme za ajdo ni do sedaj bilo neugodno. Zemlja je dovolj namočena in če bodo do konca avgusta dnevi lepi in topli, brez burje in severa, smemo upati na primeren donos. Vendar je treba čebelarju vse storiti, kar pač more, da prepreči vse pojave, ki bi utegnili bolj ali manj kvarno vplivati na donos medu.

Med te pojave štejemo v prvi vrsti ropanje. O njem se je že mnogo koristnega napisalo. Tudi v »Domoljubcu« že leto za letom opozarjamo na veliko škodo, ki jo povzroča ropanje; vendar je stvar tako važna, da je v interesu naših čebelarjev — letos pa tudi v interesu prehrane — vedno znova pаметno opozarjati čebelarji svet na ta usodni pojav. Marsikateri čebelar je že bral o njem, slišal pripovedovati, morda tudi že sam na lastni koži doživel neljube in škodljive posledice, pa si nemara še vedno ni na jasnem o vseh važnih odlomkih ropanja. Zato ga kot takšnega spozna šele, ko je že na višku, in ga je domala nemogoče omejiti, kaj šele preprečiti in zatreti! Upoštevajoč vse to, bom nekoliko podrobneje opisal vsaj glavne stopnje ropanja in dal nekaj koristnih nasvetov v tem pogledu.

Nikoli ni ropanje tako splošno in običajno, kakor v ajdi. Vzroka sta zlasti dva: ajda — kakor vemo — medu samo v dopoldanskih urah in imajo čebele vsak dan ves ljubi dopoldan čas, stikati za medom, kjer koli ga zavohajo; drugi vzrok je pa v svojstvu ajdovega medu, da ima izmed vseh naših medov najbolj močan duh. Če hodiš ob ajdovem polju, ti na posebno

svojsk način zadiši ajda. Nekoliko »boljšič nos jo odkrije že na precejšnje razdalje. Čebeliča pa ima v primeri z našim naravnost odlično razvit vonj, ki jo vleče na prav velike razdalje ne samo na močno dišečo ajdo, ampak tudi na druge medeče rastline. Kaj čuda, če jo ajdov duh kar s silo vleče — najpoprej v sosedni panj, pa tudi v sosedov čebelnjak in celo v oddaljenejše čebelnjake in stojšča.

Ta dva vzroka in pa naravni nagon (zavoljo katerega se nam spleča čebelariti!), da čebele gredo za sladko tekočino do skrajnih možnih mej — povzroča med ajdovo pašo ropanje, ki ga nekatero leto čisto sploh ni mogoče preprečiti. Najslabša so leta, ko ajda tudi dopoldne slabo medu in se živalca le bolj »sprehajaj« med ajdovimi polji; kmalu ji je sprehajanja zadosti, pa se napoti tja, kjer je žlahtno medeno »vodico« mogoče dobiti v večjih količinah. In se začne stikanje okrog žrel panjev — ali v domačem čebelnjaku, ali drugje, to zanjo ni važno. To značilno »stikanje« okrog žrel že v dopoldanskih urah, posebno pa še popoldne, je prvi znak za pričetek ropanja. Bistvo čebelarjevo oko, ki je v teh rečeh izkušeno, take prve ropnice takoj spozna. Obletavanje žrel je namreč dovoljeno v normalnih razmerah samo mladincam iz lastnega panja, ki jih takoj spoznaš, da se spreletavajo in urijo in da so mlade (saj so čisto sive), ko pa sedejo na brado ali skončnico, začno veselo kriliti (čebelarji pravimo: »krepelitic«). Nobena čebela, ki je »na stražic«, jim nič noče. Povsem druga je pa pri ropnicah! Te niso mlade (mladice nikoli ne ropajo!), ampak že starejše izletne čebele. Dočim domačinke izletavajo naravnost in se tudi vračajo v panj kar naravnost, ropnice panj značilno obletavajo, nato pa skušajo smukniti vanj. Domačinke jih takoj spoznajo in se postavijo v bran s tem, da jih nemudoma napadejo. Po dve in dve čebeli se spoprimita, se prkarit zasučeta po bradi, padeta na tla in se tam še naprej sučeta (»plešetac«). To je prvi in zanesljiv znak, da se ropanje pričena. Sedaj je treba čebelarjeve pomoči, ki bo go-

tovo še učinkovita. Domačinkam moraš obrambo olajšati na ta način, da zozlā žrelo in otežkočiš vdor v panj. To je prva stopnja ali pričetek ropanja. Kakor hitro ropnice začutijo, da ne morejo v panj, morda še enkrat ali dvakrat poskus ponovijo, nato pa je napadeni panj zaenkrat rešen. Pazljivost je seveda umestna še vedno!

Ako se je pa ropnicam napad posrečil, se začne ropanje. Jasno je, da se zdrava družina, ki ima v redu matico, še dolgo in obupno upira. Prične se boj na življenje in smrt. Družina preneha z nabiranjem, da se uspešno brani. Ropnice pa v vedno večjem številu napadajo. »Ples« po bradi in pred čebeljakom se silno razširi, borba je huda in v nekaj dneh je pred panjem na kupe mrtvic — domačih in tujih. Trpita torej obe družini na izgubi živali. V tem stanju je pomoč še možna, a je že zelo težavna. Drugega ne prestane, kakor napadeni panj zapreti pri žrelu, zadaj pa vrata odpreti zaradi zraka. Navadno se ropanje prihodnji dan toliko poleže, da že lahko odpreš žrelo za kakli dve čebeli. Če pa spet pritisnejo ropnice z novo silo, moraš panj za nekaj dni odnesti na drug kraj ali celo v klet. Istočasno pa pripreti močno vse sosednje panje, da ropnice ne napadejo še

teh. Ko se je naval v nekaj dneh polegel, se lahko uredi spet vse po starem, a čebelarjevo oko mora biti budno! To je druga stopnja ropanja.

Tretja in zadnja je pa, ko je napadeni panj zgubil že toliko čebel, da je opustil obrambo in se »vdal«. Rešiti ga je mogoče le s takojšnjim »blokiranjem«, t. j. odnesti ga na varno in ga ne več pokazati — če se še splača. Zlasti je pa v tem primeru treba zaščititi vse ostale panje, ker jim preti podobna usoda. Navadno se ropanje že prej raztegne tudi na sosednje panje, ki omagujejo. Katastrofa je pred vrati... Rešiti je mogoče panje le s prevozom vseh panjev v vsaj 5 km oddaljen kraj in tam skrbno paziti, da izžrpanih družin ne napadejo tamkajšnje čebele.

Takšen je razvoj in potek ropanja. Čebelarji naj se iz teh teoretičnih navodil ob praktičnem čebelarjenju med ajdo in po njej urijo, kako se je z vestnostjo mogoče ubraniti pred veliko škodo.

Noži in vilice se lepo očistijo z razrezanim surovim krompirjem, ki ga pomakaš v prah iz opeke ali apna.

SAJENI VRT

Avgust v sadovnjaku

Letos se sadno drevje kar šibi od božjega blagoslova, zato je tudi prav zadnji čas, da podpremo močno obložene veje. Podpiranje vej ima dvojen namen: prvič pomagamo nositi drevju težo sadja, da se veje ne polomijo in odkrhnjejo; drugič pa jih z oporo vzdržimo v naravni, prvotni legi, ker bi se drugače pobesile. Take veje se tudi kasneje, ko jih že oberemo sadja zelo nerade vrastejo v pravo lego in ostanejo navadno polegale.

Da veje, ki legajo prav do tal, niso v okras drevesa, ve vsak sadjar. Gospodar pa ima tudi v tem škodo, ker ne more pod nobenim drevesom kositi, pasti živine itd. Drevo samo pa si hoče pomagati na ta način, da prične odganjati iz pobešenih vej divje odganjke — roparje, ki pa močno oslabo rodovitne veje.

Veje podpiramo na prav različne načine. Navadno vzamemo primeren drog, ki nosi na vrhu leseno prečko. Tudi rogovile in privezovanje manjših vej z vrvmi in srobotom na močnejše veje in na deblo, se dobro obnese. Vendar moramo pri tem delu paziti, da veje in deblo zavarujemo s stariimi cunjami, kosi lesa ali s slamo, da se vezilo ne zareže v lubje. Od take okvare se rad naredi rak.

Pri manjšem drevju zapičimo močan kol tik debela v zemljo in ga še prevežemo z vrvmi na deblo. Kol naj gleda precej iz nad krone ven. Na koncu kola privežemo toliko vrvi ali žic, kolikor ima drevo pobešenih vej. Nanje potem privežemo in privzdignemo pobešene veje. Lahko pa zvežemo na dve žici primerno lato, ki je v vodoravni smeri in na njej leže veje.

V avgustu zori tudi rano pečkastko sadje. Kot smo že zadnjič omenili, ga moramo vsaj teden dni pred dozoritvijo obrati, če hočemo, da nam bo v shrambi vsaj 14 dni.

Sedaj tudi pada z dreves nezrelo, črvido, slabo razvito in bolno sadje. To sadje moramo takoj pobrati in uničiti, da se škodljivci, ki so navadno vzrok, da je sadje zanič, še bolj ne razmnože.

Avgusta sadimo tudi jagode. Presajamo mlade, čvrste rastline v primerni razdalji. Rastline naj bodo dobro zakoreninjene, a tudi zemlje ne smemo preveč otesati. Po saditvi moramo skrbeti, da imajo jagode dovolj vlage in sence, da se lahko hitro zakoreninijo.

Obiranje sadja

O obiranju sadja se je pri nas že mnogo predavalo in pisalo, vendar ne bo odveč, če naše kmetovalce zopet opozorimo na veliko

škodo, ki jo povzroči nepravilno in v nepravem času izvršeno obiranje sadja. Posebno v sedanjih časih bi morali stremeti za tem, da se čimveč sadja ohrani kot dobro zdravo hrano.

Od pravega časa obiranja je odvisen okus sadja, njegova trpežnost in sposobnost za prevoz. Sadje naj bi se bralo z drevja, ko je zrelo za obiranje, namreč ko ima že vse snovi v sebi, ki so potrebne, da dobi pri krajšem ali daljšem ležanju svoj značilni okus. Pri sadju razločujemo dvojno zrelost, t. j. drevesno zrelost, ko je sadje zrelo za obiranje in zrelost za uživanje, kar pridobi le po nekaj časa ležanja. Pri zgodnjem poletnem in zgodnje-jesenskem sadju je čas od zrelosti na drevesu do zrelosti uživanja bolj kratek, 3—6 dni, dočim je pri kasno-jesenskem in zimskem sadju ta doba daljša in mora sad dalj časa ležati, da postane zrel za uživanje. Zadet se mora tedaj pravi čas obiranja, ko je sad na drevesu zrel za obiranje. Prezgodaj obrano sadje ne dobi pozneje svojega pravega okusa, zgubi na teži, se zgrbanči in postane močnatno, zelo veliko pa ga zgnije. Prepozno obiranje posebno pri zgodnjem sadju tudi ni dobro, ker se tako sadje ne drži več časa in je tudi nevarnost, da mnogo sadja pred obiranjem odpade z drevesa. Določiti točno in za splošno čas obiranja zgodnjega in kasnega sadja je nemogoče, vendar je točno pravilo, da je plod jabolk in hrušk tedaj zrel za obiranje, če se pecelj, ako plod narahlo z roko dvignemo in ga zasušemo, lahko loči od veje. Pri nas je ravno prezgodnje obiranje zimskega sadja največja napaka, ki povzroča sadjarju veliko škodo. Posebno se to opaža pri sadju, uvoženem z juga.

Pri zgodnjem poletnem in zgodnjem jesenskem sadju obiramo nekaj dni preden je sadje na drevesu zrelo, ker ni mnogo stanovitno. To sadje se more obrati, ko se je pravilno razvilo in ko lupina ni še rumena pri svetlih sortah. Ker so sorte pri tem sadju, ki neenakomerno zorijo naj se obere samo zrelo sadje, ostalo pa pusti na drevesu, da dozori. S tem to sadje pridobi in postane lepše. Zgodnje sadje ne smemo trgati ob vročih urah dneva, ampak le v jutranjem in večernem času, sicer je sadje manj trpežno.

Pri zimskem sadju se splošno priporoča, da naj ostane kolikor je mogoče na drevesu, ker se še vedno razvija, pridobi na teži, na sladkorju in tako dobi podlago, da pozneje pri ležanju dobi svoj značilen okus. Tudi sadje za mošt naj se spravlja kolikor mogoče kasno, ker pridobi več sladkorja in da dober mošt.

Pozno jesensko in zimsko se ne sme takoj spraviti v shrambo, ampak se ga mora pustiti ležati 8—14 dni v nevisokem kupu ali v zabojih. Pri ležanju se sadje ogreje in spoti. Toplota vpliva na boljše dozorenje sadja. Sadje postane lepše in se po potenju lažje opazijo napake na sadju. Tako sadje se naj uporabi takoj, ostalo zdravo sadje pa bo dobro izdržalo.

Vsako sadje, zgodnje in pozno, moramo obirati ob suhem vremenu, sicer sadje trpi na zunanosti, ker zgubi voščeno prevlako in je manj trpežno. Vsako sadje, ki naj služi za uživanje v svežem stanju, se mora skrbno z roko obirati. Pri tem moramo paziti, da se čiti voščena prevlaka in da se koža ne rani. Sadje, ki ima dolge pecelje, se obira tako, da leži kazalec roke na pecelj z roko se pa plod dvigne. Pri sadju s kratkim peceljem se sad samo malo dvigne in zasuje. Kjer nikako ni mogoče z roko obirati, naj se uporablja obirač. Obrano sadje naj se daje (ne meče) v košarice, ki vsebujejo 4—5 kg in ki so znotraj obite z vrečevino, pod katero je plast lesene volne ali zdravega, suhega sena. Vreče in predpasniki niso za obiranje sadja, ker se v njih sadje preveč odrgne; uporabi se naj jih le za manj občutljive sorte. Ze pri tem obiranju sortiramo sadje v toliko, da črvice plodove mečemo na tla in ne devamo v košare. Velika napaka je klestiti sadje raz dreves s palicami, ker se poškoduje drevo. Moštno sadje edino ne spravljam z roko, ampak z otresanjem vej.

Shramba za začasno ležanje sadja naj bo bolj temna, ne presuha in ne prevlažna, ne prelopa in ne premrzla. Mora biti zračna, t. j. imeti priprave za zračenje. V taki shrambi ne smejo biti druge tvarine, ki imajo slab duh (petrolej, kislja repa), ker se sadje navzame tega duha in tudi ne sme imeti duha po plesnobi. Shrambe naj se razkužijo z apnom ali z žveplanjem.

Naš gozd

Pogozdovanje neplodnih zemljišč

Kakor za druge vrste kmečkega gospodarstva velja tudi za gospodarjenje v gozdu splošno geslo:

»Pridelaj več in proizvajaj boljše pridelke.

Ali pa je pri nas mogoče produkcijo lesa zvišati? Ali je mogoče gozdni pridelek, to je les, izboljšati?

Ti dve vprašanji si morajo zastaviti predvsem gozdni posestniki, važni pa sta ti dve možnosti tudi iz splošnega gospodarkega vidika. Kajti naša pokrajina je skoro do polovice pokrita z gozdovi, ki tvorijo

resnično hrbtenico vsega našega gospodarstva. In gozdovi ne dajejo zaslužka samo svojim posestnikom, ampak tudi velikemu številu drugih prebivalcev: delavcem, obrtnikom, trgovcem in drugim. Talne in podnebne razmere so pri nas take narave, da gozdnih zemljišč v večji meri nikdar ne bomo mogli spremeniti v druge kulturne vrste z boljšim donosom; v polja, trajne pašnike, travnike. S tem dejstvom se moramo sprijazniti. Zavedati se moramo, da je raven vsega našega gospodarstva tesno povezana z gospodarjenjem v gozdu.

Naše gozdno gospodarstvo je še na kaj nizki stopnji razvoja. V marsikaterelem oziru in na mnogo načinov ga še lahko izboljšamo, da nam bo donášalo več in boljšega lesa.

Mnogi posestniki prepúščajó gozd samemu sebi, da raste divje, brez nege, kakor pač nanesejo razmere. Slabe posledice se brž pojavijo. V sklepu gozda nastanejo vrzeli, ki se zasejejo z malovrednim drevjem in grmovjem, ali pa celo ostanejo prazne. Deževje na prazninah izpira rodovitno prst, sončna pripeka pa od dne do dne slabše ustvarjajoče sokove tal.

Dober gospodar bo skrbel, da prazna mesta nemudoma posadi z drevjem, ki obeta največ koristi na danem položaju. Po presoji lege, tal, svetlobe in drevja v soseščini bo izbral le take drevesne vrste, ki dobro uspevajo, ki hitro priraščajo, čimprej dozore in ki se da njih les dobro vnovčiti.

Napačna izbira drevesnih vrst je prizadejala našim gozdom že veliko škode. Tako — na primer — so posajali smreko po rastiščih, na katerih se nikakor ne more zdravo razvijati. Rdeča gnúloba, različni mrčes, vetrovi ugonabljaó danes marsikak smrekov gozd, koder se je svoje čase košatila lepa jelka, bukev, kostanj, hrast.

Ne zadostuje pa še, če posestnik poseke in praznine samo pogozdi, pozneje pa se zanje več ne meni. Nasade je treba tekom sledečih let izpopolnjevati. Saj velik del posajenih sadik pokonča suša, mrčes, divjad ali jih zaduži plevel in nezazeleno drevje. Škodljivo rastlinje moramo stalno uničevati s čiščenjem in trebljenjem. S tem močno pospešujemo rast koristnega drevja.

Ze s pravočasnim sajenjem in pridnim čiščenjem močno pospešimo rast in kakovost drevja.

Skoro iste, če ne še večje uspehe lahko dosežemo, s pravilnim redčenjem. Kadar dozoreva gozd nastane boj med posameznimi drevesi za prostor in svetlobo. Če posežemo v to tekmovanje z večšo roko, prihranimo mnogo napora in moči gozdu, ki jih ta izrabí koristneje za priraščanje v višino in debelino. Pri redčenju izbiramo po navadi slabeje in podjarmljeno drevje in izsekamo predvsem, kar je bolno, kar je poškodovano ali slabo oblikovano. Važno pravilo pri redčenju pa je: »Redči zmerno,

po malem in večkrat. — V Švici so v razmerah, ki so našim podobne, stopnjevali s poskusi prirastek gozda, ki je znašal spočetka 4 m³ na hektar, s smotrnim redčenjem in prebiranjem na 10 m³ po hektarju.

Tudi pri sekanju zrelega lesa gre pri nas v izgubo mnogo dragocenega blaga. V dobro oskrbovanih gozdovih, pri prebiranju skoro ne zapaziš, kdaj in kje so sekali. Štori so nizki in skriti med svežim naraščajem, ki so ga sekači skrbno varovali poškodb. Kjer pa se podira nemarno in na hitro, vidiš vsepovsod visoke, čopaste panje, razmetane vrhače in veje; pomladek pa je široko naokoli pomandran in uničen. Še neprimerno večja škoda pa se dela tam, koder se seka na golo. Sečnje na čisto so za gozd in njegovega lastnika propast.

Že samo s skrbnim gospodarjenjem v gozdu bi lahko prirast in proizvodnjo lesa v naših gozdovih podvojili, potrojili. Poleg tega pa je pri nas še nešteto manjših in večjih zemljišč, ki leže prazna in neplodna in ki bi pogozdena lahko močno dvignila našo lesno produkcijo. Površina takih zemljišč gre v naši pokrajini v deset tisoč hektarjev.

Razsežne predele na Dolenjskem, Kočevskem, v Beli Krajini in drugod pokriva grmičje in plevelasto rastlinje. Ta zemlja ne daje prave paše, ne kake druge koristi, ki bi bila vredna omembe. Počobno je tudi s številnimi gmajnamí, solastninskimi gozdovi, stelniki in nekaterimi tlako zvanimí pašniki. Primerjajmo dohodke, ki so jih donášali taki prostori zadnja desetletja, s koristmi, ki bi jih dajal gozd, ako bi stal na njih mestu. Prišli bomo do zaključka, da imamo letno velikanske izgube samo vsled tega, ker trpimo staro nerazčiščeno stanje, ker ne ločimo deležev, ki so sposobni za polja, travnike in pašnike, od onih, ki morejo nuditi trajno korist le, če jih pokrijemo z gozdno kulturo.

S pogozdovanjem takih zanemarjenih prostorov so resda zvezane izdatne težave in precejšnji stroški. Toda koristi, ki jih obeta prihodnost, so tolikane, da se moramo lotiti tega posla. Najprej je treba prepričati posestnike ali solastnike o koristnosti nameravanega dela in jih pridobiti za to, da žrtvujejo trenutne koristi. Dasiravno so te koristi (paša, stelja, krivo) malenkostne, jih vendar mali posestnik težko pogreša. Zato mu je treba omogočiti, da si na kakršen koli način nadoknadi primajkljaj iz javnih sredstev. Dostikrat se da to vprašanje rešiti s tem, da se zaposli z družino pri pogozdovalnih in oskrbovalnih delih, ki trajajo leta in leta.

Metel in omel ne postavljaj nikdar na tla, temveč obesi jih vedno na žebelj, da se ne kvari oblika.